

NEKROLOJİ

Prof. Dr. Ahmed Caferoğlu (1899-1975)

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi , bir süre önce emekliye ayrılmış olan, pek değerli ve güzide ilim adamlarından Prof. Dr. Ahmed Caferoğlu'nu kaybetmenin üzüntüsü içindedir. Hocamızın ölümü, yalnız en verimli yıllarını vermiş olduğu Edebiyat Fakültesi mensuplarını değil, memleket ilim ve irfanına hizmet etmekte olan yetiştirdiği yüzlerce öğretim üyesi, öğretmen ve öğrenciyi de büyük bir acı içine sokmuştur. *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, ilk sayısının yayınlandığı 1972 yılından beri Yayın Kurulu üyesi bulunan merhumun âilesine, çalışma arkadaşlarına, öğrencilerine, dostlarına ve onu seven herkese bu acı olaydan dolayı başsağlığı dileyerek tâziyetlerini sunar.

Bu büyük âlim hakkında bugüne kadar bazı yazılar yayınlanmış ve konferanslar verilmiştir*. Bundan sonra da onun hâyatı, ilmî çalışma ve araştırmaları, sahasında getirdiği yeni bilgiler, hiç şüphesiz daha derinden tedkik edilecek, değeri ve ilim âlemindeki müstesna yeri çok daha isabetli bir şekilde tesbit edilecektir. Bu yazı, böyle şumüllü bir araştırma olduğu iddiasında değildir. Bu yazı, onu oldukça yakından tanımak fırsatını bulmuş, tatlı sohbetlerini dinlemiş, hatta onun hiç kimseyi incitmeyen tarzlerinde, nükte ve fıkra olarak dillerden eksik olmayan küçük hatıralarında adı geçmiş ve nihayet bir büyük hoca, bir âlim olarak sık sık tâzim etmek bahtıyarlığına erişmiş bir hayranı tarafından hâtrasını tebci etmek için yazılmıştır.

Merhum Ahmed Caferoğlu, 17 Nisan 1899 da Azerbaycan'ın Gence şehrinde doğmuştur. Babasının adı İsmail (öl. 1902), annesininki Güher'dir. Orta tahsilini Semerkand (1908), lise tahsilini de Gence (1909-1916) de tamamladıktan sonra Kiew Yüksek Ticaret Okulu'na kaydolmuştur. Bu okula üç sömestr devam ettikten sonra, Rus ihtilâlinin çıkması üzerine Gence'

* Meselâ bk. 1972-1973 yıllarında emekli olan İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Öğretim üyeleri, İstanbul 1974, s. 9-38; Prof. Dr. Zeynep Korkmaz ve Osman F. Sertkaya'nın, 28 Mart 1975 Cuma günü, Ankara'da Hacettepe Üniversitesi'nde Ord. Prof. Dr. A. Müfit Mansel ve Prof. Dr. Ahmed Caferoğlu için düzenlenen anma toplantısında yaptıkları konuşmalar. Bu yazının hazırlanmasına da gerekli malzemeyi veren Osman F. Sertkaya'ya ayrıca teşekkürü borç bilirim.

ye dönmüş ve burada Azerbaycan'ın istiklâli için girişilen harekete katılarak 1918 de Azerbaycan'a gelen İslâm ordusuna gönüllü yazılmıştır. Bu orduda topçu önbaşısı olarak çeşitli muharebelere iştirak etmiştir. 1919'da, Bakû Üniversitesi Türkoloji (Şarkiyat) bölümüne kaydolup bir sömestr devam ettikten sonra 1920'de, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Sovyet orduları tarafından istilâsı üzerine Türkiye'ye gelmiş ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne girmiştir. Ahmed Caferoğlu, 1924'de Edebiyat Fakültesi'nden mezun olmuş ve evvelâ İlâhiyat Fakültesi kütüphânesi memurluğuna, sonra da Türkiyat Enstitüsü asistanlığına tayin edilmiştir. Bu vazifede iken 1925 yılı sonlarında, Almanya Dışişleri Bakanlığı'nın verdiği tahsisatla Almanya'ya gitmiş ve bir sömestr Berlin, beş sömestr de Breslau Üniversitesi'nde olmak üzere Türkoloji tahsili yapmıştır. Bu süre içinde meşhur türkologlardan W. Bang-Kaup, A. von Le Coq, Vasmer, Westermann, F. Giese ve Schaefer'den feyz almıştır.

Ahmed Caferoğlu, Breslau Üniversitesi'nde F. Giese'nin yönetiminde hazırladığı «75 Azarbaĝanische Lieder Vajaty in der Mundart von Ganĝa nebst einer sprachlichen Erklarung = Gence aĝzında 75 Azerbaycan Bayatî Türküsü - bir dil açıklaması ile»** isimli tezi ile 15 Mayıs 1929 da «Dr. Phil.» unvanını kazanarak Türkiye'ye dönmüş ve aynı yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili Tarihi Kürsüsü'ne doçent (müderris muâvini) tayin edilmiştir. 1938 de aynı kürsüye profesör, 1946'da M. Fuad Köprülü'nün Üniversite'den ayrılması üzerine de bu kürsüye başkan olmuş, 1973 Temmuzunda emekli olana kadar fasılasız aynı göreve devam etmiştir. Bu uzun meslek hayatında memlekete pek güzide ve seçkin insanlar yetiştirdiği gibi ilmî faaliyetleri de pek verimli ve kesif olmuştur. Bu çalışmaları sebebiyle çeşitli ilmî araştırma cemiyet ve kurumuna aslı, muhabir, şeref üyesi ve temsilci seçilmiş, 1966'dan emekli olduğu 1973 yılına kadar Türkiyat Enstitüsü'nün müdürlüğünü yapmıştır. Onun, mensubu olduğu başlıca ilmî cemiyet ve kurum şunlardır :

Polonya Müsteşrikler Cemiyeti (Polskie Towazystwo Orjentalistyczne. 1937'de üye), Polonya İlimler Akademisi (Polska Akademia Umiejetnosci. 1938'de 8. muhabir üye), Macaristan İlimler Akademisi'ne bağlı Körösi-Scoma Cemiyeti (La Société de Körösi-Scoma de Hongrie. 1944'de muhabir üye), Beynelmîl Onomastik Cemiyeti (Comité International de Sciences Onomastiques. 1949'da Türkiye Mümessili), Hür Ukranya İlimler Akade-

** Bk. *Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen* II, XXXII (1929), s. 55-79; XXXIII (1930), s. 105-129; (Ayrı basım) 18 Januer 1930, 50 s.

misi (L'Academies des Sciences de l'Université Libre Ukrain. 1953'de muhabir üye), Umumî Diyalektoloji Beynelmîlel Merkezi (Centre International de Dialectologie Générale, Louvain. 1953'de fahri üye), L'Atlante Linguistico Mediterraneo (1956'da Türkiye Mümessili), Institut International de Culture Maritime (1970'de fahri üye), Société Finno-Ougrienne (Suomalais-Uugrilainen Seura. 1973'de muhabir üye), Turan (Buenos Aires'de fahri üye) ve Türk Dil Kurumu (Kurulduğu tarihten itibaren üye).

Prof. A. Caferoğlu'nun, 1923 yılından itibaren kitap ve makale olarak yayınladığı eserlerinin sayısı 400 ün üstündedir***. Bu eserlerinde, başlıca, Türk Dili Tarihi, Eski Türk Şiveleri, Türk onomastiği, Azerbaycan dili, edebiyatı, dialektolojisi, Türk kavimleri, Anadolu Türkçesi ve dialektolojisi, Uygur, Kumuk, Yakut dilleri gibi konuları incelemiştir. Ayrıca bazı ilmi dergilerin (*Azerbaycan Yurt Bilgisi* «*Revue des Etudes d'Azerbaïdjan*», *Türk Amacı* «*But Turc*», *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*) sahipliği, başkanlığı, mesul müdürlüğü ve yayın kurulu üyelerinde de bulunmuştur.

Yeri, hiç şüphesiz kolay kolay doldurulamayacak olan Prof. A. Caferoğlu, emekli olduktan sonra da Fakülte ile, oradaki yakın çalışma arkadaşları, meslektaşları ve ilim muhiti ile alâkasını kesmemiş, kendine has tatlı konuşması, babacan tavırları ve güleç yüzü ile aramızdan ayrılmamıştı. Türkoloji bölümünde hepsi de talebesi olan öğretim üye ve yardımcıları onun çalışma odasını olduğu gibi bırakmışlar, ondan ayrılmamışlar ve emekli oluşunu kendisine hissettirmemişlerdi. Sıhhati ve neşesi yerinde görünüyordu. Beklemediğimiz bir sırada acı haberi gazetelerden öğrendik : 6 Ocak 1975 pazartesi günü, Hoca, vefat etmişti. Hoca'nın aziz nâşi, 8 Ocak 1975 Çarşamba günü öğle vakti, cenaze namazı Bayezid Câmî'inde kılındıktan sonra önce Üniversite merkez binasında, daha sonra Edebiyat Fakültesi'nde yapılan törenleri müteakib, kendisini çok seven, feyzinden istifade etmiş olan dostları, talebeleri, arkadaş ve akrabalarının elleri üzerinde edebî istirahatgâhı olan Zincirlikuyu mezarlığında defnedilmiştir. Allah'tan kendisine rahmet, geride kalanlara ecir, sabır dileriz.

Fahri Ç. Derin

*** Prof. Dr. Ahmed Caferoğlu'nun eserlerinin tam bir bibliyografyası, Edebiyat Fakültesi Eski Türk Dili Tarihi Kürsüsü asistanlarından sayın Osman F. Sertkaya tarafından hazırlanmış ve yukarıda (*) notta adı geçen eserde yer almıştır.